



tips och rekommendationer för att lyckas med digitaliseringen

En datadriven samhällsutveckling handlar inte bara om teknik. Den handlar om människor och om livschanser – och här har civilsamhället en viktig roll att spela. Civilsamhället har goda möjligheter att utvecklas och skapa stort värde genom att använda AI och digitaliseringens möjligheter.

Här listas 35 tips och rekommendationer som är tänkta att bidra till ideella organisationers sociala innovationsresa, med användning av smart teknik och informationsteknologi. Rekommendationerna är indelade i sex områden och berör både vad som behöver finnas på plats för att genomföra utvecklingen på ett hållbart och etiskt sätt och vilka förutsättningar som krävs för att möjliggöra användning av hållbara och tillförlitliga AI-verktyg.

Rekommendationerna kommer från Nystarapportens kapitel om AI och digitalisering, som lanserades i juni 2021. Nystas arbetsgrupp för AI och digitalisering har tagit fram listan, som ska ses som en start för att dela kunskap och insikter om hur vi i ideell sektor kan stärka förmågan att ställa om våra verksamheter och för att förstå hur vi ska dra nytta av ny teknik för social innovation. Rekommendationerna ska ses som starten på en delningskultur av exempel och framgångsfaktorer för att möjliggöra ökad samverkan mellan organisationer.

Giva Sverige var en av initiativtagarna till Nysta samt värdorganisation för Nystas arbetsgrupp som arbetade med AI och digitalisering. Teamledare för arbetsgruppen var Helena Thybell, generalsekreterare på Rädda Barnen.

Läs mer om Nysta och Nystarapporten på www.nysta.nu

En agenda för social innovation med stöd av ny teknik

1. Ha en tydlig agenda. Varje organisation, som vill vara en del av den digitala utvecklingen, behöver ha en agenda som tydliggör hur den digitala utvecklingen kan stödja deras ändamålsparagraf och vilka steg som behöver tas för att förverkliga det. Om utvecklingen blir en del av det ordinarie arbetet och syns både i budget och verksamhetsplan kan den bli framgångsrik.

2. Kunskap är det första steget för att digitalisera och använda digital teknik i sin verksamhet. Därför behöver alla organisationer utbilda sin styrelse, sin ledning och sina medarbetare i digital kompetens. Samarbeta med utbildningsaktörer, folkbildningsorgan och använd dem som redan har kunskap i er organisation.

3. Ha tillräcklig luft i budgeten för att pröva, utveckla, testa, lära och pröva igen. IT-utveckling kan vara väldigt kostsamt om projekten blir för stora och omfattande. Ett bra sätt att hushålla med medlen är att utveckla steg för steg, gärna i samverkan med andra organisationer som har samma behov.

4. Bygg vidare på den digitala utvecklingen med hjälp av engagerade och innovativa människor som redan finns i er organisation. De känner er verksamhet, är tekniskt kunniga och har ofta ett nätverk med kunskap och erfarenhet att kontakta. Pröva er fram i det lilla och skala upp projekten allt eftersom, så att nyttan till slut tillfaller hela organisationen.

5. Var modiga och utmana hur ni "brukar göra". Att ställa om sin verksamhet innebär per definition förändring och det utmanar både makt, strukturer och trygghet. Med ett tydligt mål och stöd från ledningen kan en organisation vara modig och utmana sig själv att skapa nya arbetssätt och processer för att vara relevant i en digital tid.

6. Ensam är inte stark i ett digitalt samhälle. Tvärtom gagnas vi av en gemensam digital utveckling. Därför bör varje organisation ha som princip att vara följsam till nationella initiativ och bidra till att vi alla skapar gemensam nytta för många.

En infrastruktur för digital utveckling är en angelägenhet för hela samhället

7. Se över infrastrukturen. För att dra nytta av digitaliseringens möjligheter till informationsutbyte och samhällsnytta behövs infrastruktur. Se till att få en överblick över er infrastruktur som tjänster, licenser och avtal, vilken data ni samlar in och i vilken mån ni delar eller hämtar information från någon annan. Detta är er arkitektur som ger en grund för att utveckla infrastrukturen.

8. Skaffa en överblick över de plattformar som ni verkar på och som ni är en del av. På plattformar möter man idag medlemmar, givare, brukare och engagerade människor. Ha en strategi för hur ni ska använda och vara en del av dessa plattformar. Om ni har eller ska utveckla en egen plattform; ta del av de regelverk som finns kring informationshantering och informationsutbyte.

9. Fråga er vilka ni skulle kunna samverka med i en gemensam upphandling av nya tjänster. Varför ska alla ha en egen infrastruktur när alla har samma behov? Vilka har samma behov som ni? Undvik fällan att vara för verksamhetsspecifk utan se i stället nyttan av att ha samma struktur och datainsamling som andra. Den information ni samlar om er verksamhet är guld värd för er verksamhetsstyrning. Det kan handla om plattform för e-tjänster, medlemsregisterhantering, ekonomi- och lönesystem, lokalboknings-tjänster, integrationsplattformar, e-learning etc.

10. Bilda en gemensam organisation och plattform för civilsamhällets digitalisering. Där kan vi skapa förutsättningar för samverkan, gemensamma krav och standarder. Vi behöver en gemensam infrastruktur där system kan prata med varandra, idag saknas standardisering och ramverk. I denna utveckling behöver också civilsamhället räknas in som aktör. Genom att samverka med andra liknande organisationer kan vi utveckla lärande, teknik och infrastruktur tillsammans. Vi drar nytta av de möjligheter som samverkan ger och bidrar på så sätt till civilsamhällets utveckling.

Informationshantering och informationssäkerhet är fundamentalt i en digital tid

11. Hantering av information kräver kunskap om informationssäkerhet och om lagar och förordningar. Ett riskbaserat arbetssätt hjälper till att fatta beslut och ta ansvar enligt de bestämmelser som finns, t ex GDPR. Använd tjänster som <https://klassa-info.skl.se> för att få rätt skyddsnivåer och rätt information om er data på plats.

12. Se till att både ledning och medarbetare är utbildade i informationshantering på rätt nivå. Man behöver inte kunna allt, men man behöver ha koll på det man har ansvar för. Informationssamhället är här för att stanna, så den här typen av kunskap är hygienfaktorer för att driva verksamhet i en digital tid.

13. Se till att er data är av god kvalitet. Det är sådan data som kan bidra till meningsfulla, tillitsbaserade och hållbara algoritmer på sikt, men det hjälper också i all typ av digital utveckling.

14. Dela data och använd öppen källkod. Det som inte är olagligt att dela är lagligt att dela. Informationsklassningen kommer hjälpa er att vara trygga med vilken data ni kan dela och bör dela. Öppen källkod hjälper till att utveckla tjänster, möjliggör samarbeten och stärker transparensen.

15. Var transparenta! Dokumentera noggrant era projekt så att varje steg i utvecklingen och datahanteringen kan följas, granskas och säkras som tillförlitlig AI och digitalisering. Sverige är ett land som har alla förutsättningar att vara föregångare när det gäller datakvalitet och att ha ordning och reda på informationen.

16. Ha en datastrategi och etik kring datahantering som ni ansvarar för. Se till att äga datan själva när ni arbetar med externa organisationer. Se till att respektera den data som tillhör enskilda personer och rätten att bli bortglömd. Gör återkommande it-revisioner över er egen hantering av information och data, precis på samma sätt som ni kontrollerar er verksamhet enligt lag i en demokratisk organisation.

Verksamhetsutveckling, social innovation och lärande

17. Se digitalisering som verksamhetsutveckling med stöd av ny teknik som innebär att beteenden och arbetssätt förändras. Det är därmed en fråga som mer handlar om ledning och medarbetare än om IT.

18. Använd metoder som finns tillgängliga på nätet, i kunskapsbanker och hos er själva och lägg till aspekten data och information som stödjer er sak. Exempelvis är Hyper Islands metodbank utmärkt. Man digitaliserar bäst med stöd av designmetoder så som design thinking och därför är värderingsstyrd innovation och utveckling så viktigt. Digitalisering handlar också om att hantera risker och att se till att nya beteenden hjälper till att utveckla verksamheten. Därför kan scenarioplanering vara till hjälp när man digitaliserar sin verksamhet samt att göra risk- och konsekvensanalyser av den förändring som nya digitala beteenden leder till, i er egen organisation, hos era konkurrenter eller i samhället i övrigt.

19. Bygg digitala lösningar för framtida behov och faktiska utmaningar, inte för att utveckla cool teknik som inte leder till någon nytta. Här kan civilsamhället bidra med sin kompetens i att involvera målgrupper i lösningar.

20. Säkerställ barnperspektivet. För att utveckla nya tjänster och service behöver man inte bara teknisk kunskap utan snarare kunskap om människans behov och hennes natur. Stötta beslutsfattare att få en fördjupad kompetens i grundläggande barnpsykologi! Detta för att säkerställa att hänsyn tas till långsiktiga effekter vad gäller hälsa och utveckling hos våra barn. Behoven av stöd har radikalt förändrats när en hel generation plötsligt har större delen av sina sociala interaktioner på nätet och får nästan all sin information via internet. Genom digitala tekniker kan vi bättre hörsamma och tillgodose individuella behov så att varje barn kan få den utbildning de har rätt till, liksom rätten att nå sin fulla potential. Vi kan då frånga samma standardiserade recept för alla.

21. Samverka mycket med andra. Digital utveckling görs sig bäst i samarbete med andra eftersom det är ett lärande och ett kunnande som behöver finnas inom flera områden för att skapa bästa nyttan. Ett exempel är att man behöver ha god kunskap om verksamheten och dess mål och vision för att kravställa vad man vill ha för tjänster. Den kunskapen behöver finnas med i hela utvecklingsarbetet och i det fortsatta förbättringsarbetet av en tjänst eller service.

22. Hitta samarbeten med akademier och institut för AI-forskning och innovation som just nu etableras och utvecklas i Sverige och Europa. Exempel på detta är WASP institute och AI Sweden. Man kan få draghjälp av kunniga leverantörer, universitet och högskolor, institut, myndigheter och branschorganisationer. Här finns kompetens och kunskap som behöver projekt och utmaningar att pröva sina lösningar på. Hitta er samverkan och lär er tillsammans!

23. Dela data och kunskap generöst. Data som ni har kan delas med andra, och ibland finns det data som andra har som gagnar er. Digitala tjänster har alltid användare. Deras erfarenhet av och åsikter om era tjänster bestämmer om investeringen var till nytta. Därför behöver samverkan med andra finnas med från start.

24. Bli en lärande organisation genom er digitaliseringsresa och AI. Genom att använda era digitaliseringsinitiativ som en lärande process för ledning och medarbetare bygger ni en viktig lärande kultur. Man får många insikter i arbetet med data och information som gagnar verksamhetsutvecklingen och stöder ändamålet. Det är den bästa källan till kunskap och till social innovation. Bygg tillit i organisationen mellan varandra så att ni också kan skapa nytta av era misslyckanden.

Investeringar och finansiering

25. Skaffa en innovationsbudget. Budgetplanera inte på samma sätt som ni alltid har gjort. Ett utvecklingsarbete med digital teknik kräver ofta en innovationsbudget och en mer iterativ, stegvis, utveckling där man lär sig under tiden som förändringsarbetet bedrivs. En innovationsbudget innebär ett förtroende för utforskande och lärande och att ledningen sponsrar detta.

26. Gå samman med andra. Det finns extern finansiering och kapital inom civilsamhället som kan användas till projekt inom digitalisering men det saknas en "plats" eller en "brygga" där investerare kan bekanta sig med och finansiera olika testbäddar och lösningar för civilsamhället. Gå samman med andra organisationer och bidra gemensamt till en sådan utvecklingsmiljö.

27. Ta initiativ till, och samfinansiera en sektorsövergripande innovationsplattform i civilsamhället för "AI i mänsklig tjänst". En plattform underlättar stöd och support i alla delar, från finansiella medel till tekniskt och juridiskt stöd till implementering och uppskalning samt lärande.

28. Skaffa förutsättningar att ta del av strukturbidrag. Genom sociala insiktsdrivna innovationer kan strukturbidragen stimulera nytta och värde. Arvsfonden, Svenska Postkodlotteriet och Myndigheten för civilsamhälle och ungdomsfrågor, Vinnova och Tillväxtverket är några bidragsgivare som i sina satsningar kan rikta särskilt stöd till civilsamhällets omställning och sociala innovationer med stöd av datadriven teknik. Skaffa er förutsättningar för att bli aktiva i denna omställning! Det finns makt i det kapital som kommer från samhällsstödande organisationer.

29. Utveckla en kvalitetsstämpel för att säkerställa att de projekt som utvecklas till att bli en produkt eller en tjänst är etiskt kvalitetssäkrade. Civilsamhället kan delta i utvecklingen av en kvalitetssäkring för de produkter och tjänster som är samhällsförändrande. TCO- märkningen är ett bra exempel. Det gäller att värna integritet, demokrati, insyn, transparens: att vara en "watch-dog" för digitalisering. Idag saknas sådana starka aktörer i Sverige.

30. Ändra ert synsätt. Civilsamhället sätter ofta stort värde vid lokala lösningar och ägandeskap, vilket blir en utmaning då digitala lösningar ska utvecklas. Infrastruktur kräver centralisering för att tekniken ska kunna användas på bästa sätt och för att ta bort onödig administration. Här behövs ett förändrat synsätt och arbetssätt i civilsamhället för att lyckas med digitaliseringen. Ett sådant synsätt måste dock samtidigt förankras i civilsamhällets djupa medlemsled.

31. Satsa på centralisering och samägande. Förvaltning av tekniska stödsystem är kostsamt och civilsamhället har mycket att vinna på gemensamma lösningar. Det bör vara en ledande princip.

32. Dela med er. Om du är en mer välbeställd organisation kan du vara generös i förhållande till mindre bemedlade initiativ i civilsamhället. Alla vinner på samverkan för en trygg och värdeskapande utveckling av digitala stöd för civilsamhällets mångskiftande uppdrag.

Samhällets ansvar

33. Ta täten. Civilsamhället kan vara utförare eller pådrivare för att öka kompetensen. Människors kompetens är inget särskilt politikområde, men det är en politiskt viktig fråga att på alla sätt värna livslångt lärande som en konsekvens av ett samhälle i stor omdaning. Civilsamhället bör ta en ledande roll i att bygga sådan kompetens för alla invånare.

34. Påverka. Se över hur lärande för alla barn och unga kan utformas inom programmering och AI för att säkerställa att alla barn får samma förutsättningar att lära och förstå. Kanske det borde vara ett ämne i skolan?

35. Stöd de grupper som står långt från arbetsmarknaden i att få digital kompetens så att jämlika villkor blir verklighet för alla i ett digitaliserat samhälle. Denna möjlighet kan ofta tillgodoses i civilsamhällets ordinarie verksamhet.